

**МОВНІ ЗАСОБИ
У КОМУНІКАТИВНИХ СТРАТЕГІЯХ І ТАКТИКАХ,
РЕАЛІЗОВАНИХ НІМЕЦЬКОМОВНОЮ МАКСИМОЮ
НОВОГО ЗАПОВІТУ У РЕЛІГІЙНОМУ ДИСКУРСІ**

Т.А. Смоляна (Харків)

У статті розглядаються німецькомовні максими Нового Заповіту у Одкровеннях, заповідях та притчах, встановлюється їх місце серед мовленнєвих жанрів релігійного дискурсу, вказується провідна стратегія максими у релігійному дискурсі – спонування до дії, а також тактики, завдяки яким вона реалізується.

Ключові слова: комунікативні стратегії і тактики, максима, мовленнєвий жанр, мовні засоби, проповідь, релігійний дискурс.

Смоляная Т.А. Языковые средства в коммуникативных стратегиях и тактиках, реализованных немецкоязычной максимой Нового Завета в религиозном дискурсе. В статье рассматриваются немецкоязычные максимы Нового Завета в Откровениях, заповедях и притчах, определяется их место среди речевых жанров религиозного дискурса, указывается ведущая стратегия максимы – побуждение к действию, а также тактики, благодаря которым она реализуется.

Ключевые слова: коммуникативные стратеги и тактики, максима, проповедь, религиозный дискурс, речевой жанр, языковые средства.

Smolyana T.A. Linguistic means in communicative strategies and tactics realized within the German maxim of the New Testament in religious discourse. The article deals with the German maxims of the New Testament, the Revelations and sermons. They are characterized as a specific speech genre of the religious discourse. The leading strategy of the maxim, the drive to act, and the tactics for its realization are identified.

Key words: communicative strategies and tactics, linguistic means, maxim, religious discourse, sermon, speech genre.

Релігія є певним світоглядом та світовідчуттям, поведінкою людини, відповідними їй діями, котрі базуються на існуванні Бога, найвищої сили.

Об'єктом нашого дослідження є німецькомовна максима. Максима – висловлення, яке вербалізує норму поведінки людини, яка містить узагальнену, глибоку, лаконічну думку певного автора (або народу), із встановленням правил поведінки, основних логічних або етичних принципів, котрими людина керується у своїх вчинках.

Стосунки людини з оточуючим середовищем, яке супроводжується пізнанням світу, приводить до формування його ціннісного бачення, тобто об'єкти світу розглядаються з точки зору їх значення для людини. Соціум оцінює об'єкти відповідно до їх значущості [17, с. 159]. Ціль та специфіка

релігійного дискурсу полягає в відкритій ілюстрації цінностей.

Основою релігійної комунікації є передавання важливих для життя людини і суспільства етичних смислів, норм поведінки, цінностей. Вивчення дискурсу, у тому числі й релігійного, де функціонує та вживається максима Нового Заповіту, є пріоритетним напрямом у сучасній антропоцентричній лінгвістиці, що і зумовлює актуальність нашого дослідження. Вивчення максими Нового Заповіту на предмет її дискурсивних характеристик має на меті з'ясувати комунікативні стратегії і тактики, реалізовані максимою, а також мовні засоби, за допомогою яких вона виражена.

Під дискурсом, з урахуванням ментальних основ продукування і функціонування мовлення,

у межах інтегративного когнітивно-дискурсивного підходу, ми будемо розуміти слідом за І.С. Шевченко та О.І. Морозовою інтегральний феномен, мисленнєво-комунікативну діяльність, яка протікає у широкому соціокультурному контексті, яка є сукупністю процесу й результату та характеризується континуальністю та діалогічністю [14, с. 28]. В.І. Карасик розрізняє персональний та інституціональний дискурси, де визначає релігійний як тип інституціонального спілкування у рамках суспільного інституту церкви, і котрому властиві всі характеристики, типові для інституціонального спілкування [5, с. 280].

Усякий дискурс є польовою структурою, у центрі якої знаходяться жанри, прототипні для цього типу дискурсу, на периферії знаходяться маргінальні жанри, що мають двоїсту природу і знаходяться на стику різних типів дискурсу [15]. Ступінь центральності чи маргінальності того чи іншого жанру в полі обраного дискурсу визначається ступенем його відповідності основній інтенції комунікації [8, с. 35].

Для релігійного дискурсу це рефлексія, котра спрямована на розкриття внутрішнього світу людини, на формування релігійного світогляду, котрий спонукає до вербальних чи невербальних його проявів, на відповідну норму поведінки, на призначення до покаяння.

Погоджуючись з типологією Н.Б. Мечковської, яка ґрунтується на врахуванні домінуючої текстової модальності, ми виокремлюємо наступні жанри релігійної комунікації: прохання-побажання, обіцянки, пророцтва, славослів'я, Божі заповіді, Божественне Одкровення [7, 2].

Окремим жанром є проповідь. Релігія як міжособистісний комунікативний процес почалась саме з проповіді вчення людям [7, с. 205]. Проповідь – це креолізований мовленнєвий жанр релігійної комунікації, котрий поєднує у собі властивості інституціонального та буттєвого типів дискурсу, котрі реалізуються переважно в усній формі безпосередньо у храмі або опосередковано через ЗМІ [9, URL].

Розподіляємо проповіді на 3 види: *пояснювальна* проповідь (у ній трактуються тексти Священного Писання), *повчальна* (це настанови, котрі починаються з власних думок пастора на різні теми

та підтверджуються словами з Біблії) та *тематична* (пояснюють значення ікон, свят, відповідних дат). Оскільки ми розглядаємо максими з Нового Заповіту, а вони функціонують саме у проповідях апостолів, тож релевантною з наведеної класифікації для нас є лише перший вид, пояснювальна проповідь.

Для проповіді властиві наступні функції: інформативна, метамовна, апелятивна, експресивна та орнаментальна. Максими Нового Заповіту, як складовій пояснювальної проповіді, властиві всі ці функції, серед яких вважаємо апелятивну та експресивну домінуючими, оскільки вони звертаються до адресата заради формування відповідної позиції/точки зору і вживаються, як правило, у кінці проповіді, таким чином роблячи висновок та загострюючи увагу на самій цінності та нормі поведінки.

Н.Б. Мечковська вважає, що саме Одкровення, молитви та проповіді є фундаментальними, первинними жанрами релігійної комунікації, а інші є вторинними. На відміну від точки зору дослідниці, вважаємо максимум у проповіді не факультативним компонентом, а, навпаки, провідним, оскільки вона є директивним висловленням, котре не ставить під сумнів та формує точку зору, знаходячись у аргументаційній чи заключній позиції проповіді. Оскільки наш практичний матеріал ілюструє наявність максимум у численних проповідях та Одкровеннях, вважаємо доцільним віднести також максимум Нового Заповіту до **первинних** жанрів релігійного дискурсу.

(1) *Ich rate dir, von mir im Feuer geläutertes Gold zu kaufen, damit du reich wirst; und weiße Kleider, damit du bekleidet wirst und die Schande deiner Blöße nicht offenbar werde; und Augensalbe zu salben, damit du siehst. Ich überfülle und züchtige alle, die ich liebe. Sei nun eifrig und tu Buße! (Offenbarung 4:18-19)*

Як Одкровення та молитви Нового Заповіту, так і проповіді Христа та його апостолів містять максимум, тож максима є як окремим мовленнєвим жанром (за М.М. Бахтініним), так і «жанром у жанрі». Ми, щодо максимуму у проповіді, будемо дотримуватись визначення К.Ф. Седова, котрий запропонував ієрархію з трьох сутностей: гіпержанр, жанр та субжанр. Надскладні жанрові утворення

отримали назву гіпержанрів, де ми розуміємо макроутворення, мовленнєві форми, котрі супроводжують соціально-комунікативні ситуації та поєднують у своєму складі декілька жанрів. Якщо (за К.Ф. Сєдовим) приймати жанр за вихідне поняття, то субжанр є мінімальною одиницею, а гіпержанр поєднує декілька жанрів у рамках однієї ситуації [10, с. 15–17]. Гіпержанр на відміну від простих або складних мовленнєвих жанрів відображає не лише складну реальну подію, його можна поділити на різні компоненти та епізоди, котрі часто вибудовуються у відповідному порядку, по відповідному сценарію. Таким чином, трактуємо проповідь як гіпержанр, максимум Нового Заповіту як жанр.

(2) *Deshalb umgürtet die Lenden eurer Gesinnung, seid nüchtern und hofft völlig auf die Gnade, die euch gebracht wird in der Offenbarung Jesu Christi! Als Kinder des Gehorsams passt euch nicht den Begierden an, die früher in eurer Unwissenheit <herrschten>, sondern wie der, welcher euch berufen hat, heilig ist, seid auch ihr im ganzen Wandel heilig. Denn es steht geschrieben: "Seid heilig, denn ich bin heilig". (1 Petrus 1:13-16)*

Попередній дискурсивний фрагмент відповідає вище зазначеному, то ж максимум Нового Заповіту у наведеному прикладі, котрі апелюють до авторитету та мають експліцитну директивність, є окремим жанром у гіпержанрі проповіді.

Для того, щоб проповідь досягла своєї цілі, проповідник (у нашому випадку це Христос та його учні) використовують низку комунікативних стратегій та тактик. У процесі організації мовленнєвої комунікації важливим є наявність у мовців певної мети. А мета, в свою чергу, впливає на вибір мовних засобів під час побудови висловлення на лексичному рівні, на побудову фраз на синтактичному рівні та на напрям мовленнєвої реалізації задуму на стратегічному рівні. І це доводить, що планування мовленнєвої поведінки, а саме вибір стратегій і тактик, неможливий без урахування мовцем умов комунікації, які б відповідали успішному здійсненню запланованої мовленнєвої дії.

Основою комунікативної стратегії не є зміна, модифікація поведінки індивіда, їх якості дії. Комунікативний процес, який називають персуазивним, представлений такими ситуаціями, де люди

свідомо продукують повідомлення, які націлені на те, щоб свідомо визвати відповідну поведінку реципієнта або реципієнтів та вплинути на його точку зору. Стратегії спрямовані на те, щоб примусити «іншого» діяти в інтересах мовця [4, с. 26]. Часто термінологічна номінація не є чіткою, і «мовленнєві», «комунікативні» та «дискурсивні» стратегії вживаються науковцями як синонімічні та взаємозамінні. Комунікативна взаємодія характеризується наявністю мети і мотиву, результативністю, нормативністю. Відповідно до цих факторів комуніканти, регулюючи поведінку один одного, здійснюють спільну діяльність. Іншими словами, комунікативна взаємодія має стратегічний характер. Таким чином, найбільш адекватну вербалізацію комунікативна взаємодія в дискурсі отримує саме в комунікативних/дискурсивних стратегіях. Оскільки дискурс є реалізацією комунікації, ми вважаємо поняття комунікативна та дискурсивна стратегія ідентичними.

Для нашого дослідження ми будемо послуговуватись класифікацією І.Є. Фролової, яка слідом за Т.А ван Дейком дотримується думки, стратегії дискурсу формують ієрархію, подану глобальною, локальною та мовленнєвою стратегією, де глобальна – це стратегія всього дискурсу, загальна стратегія учасника мовленнєвої взаємодії, яка контролює результати на локальних етапах і реалізується за допомогою локальних стратегій, спрямованих на досягнення більш конкретних цілей; разом глобальна та локальна стратегії складають загальну макростратегію управління дискурсом [13].

Науковці визнають, що єдиної класифікації стратегій і тактик не існує. Досліджуючи комунікативні тактики як засіб реалізації комунікативної стратегії, дослідник І.В. Труфанова вважає її прийомом мовленнєвої поведінки, що отримує назву тих мовленнєвих вчинків або кліше, за допомогою яких втілюються в комунікативному процесі ця тактика [13, с. 58].

Розрізняють комунікативні та мовленнєві стратегії, де під мовленнєвими розуміють сукупність мовленнєвих дій, спрямованих на оптимальне рішення комунікативних цілей та задач у конкретних умовах спілкування. У якості вихідного пункту дослідниця А.Г.-Б. Салахова посилялася на інтенціональність проповідницького виступу, та ви-

окремила 5 мовленнєвих стратегій. А саме: *мовленнєву стратегію самоідентифікації, стратегію пояснення, стратегію оцінки, стратегію закликів та стратегію фасцинації (апеляція до емоцій та до естетичних почуттів слухачів)*. Під комунікативною стратегією вона розуміє «надзавдання», котре іде від адресанта та спрямоване на досягнення комунікативної або практичної цілі та розраховане на певний перлокутивний ефект. З формальної точки зору, стратегія співвідноситься з кількома дискурсивними ходами адресанта, в той час як «реалізація дискурсивної тактики пов'язана з одним ходом, в рамках якого реалізується один або декілька мовленнєвих актів» [3, с. 85]. Тому реалізація мовленнєвого акту корелює з реалізацією певної дискурсивної тактики, яка є проявом певної дискурсивної стратегії. Комунікативна тактика – це мовленнєва дія (один або декілька мовленнєвих актів), що відповідає першому етапу реалізації комунікативної стратегії і спрямована на розв'язання конкретного комунікативного завдання цього етапу [11, с. 21].

З вище зазначених визначень вважаємо це не стратегіями, а тактиками, оскільки глобальною стратегією максими Нового Заповіту у релігійному дискурсі є **спонукання до дії** через переосмислення/ілюстрацію моральних цінностей.

Т.В. Шиляєва визначила для проповіді наступні комунікативні стратегії: *стратегію самоідентифікації (включає тактику інклюзивності та дистанціювання), стратегію закликів, емоційно-впливаючу стратегію, пояснювальну стратегію, конвенціонально-аргументативну та стратегію модифікації ілюкутивної сили висловлення*. [16, с. 77–79]

Характерною особливістю максими як мовленнєвого жанру (як у релігійному дискурсі, так і у побутовому, публіцистичному) є наявність фактично однієї теми: морально-етичні принципи та норма поведінки людини у соціумі.

У проповідях Христа, у проповідях священнослужителів максима Нового Заповіту фактично розкриває суть мовлення, а також слугує відправним пунктом для роздумів адресата/адресатів. Однією з цілей будь-якого зразка проповіді (максими у її складі) є переконання, але в якій формі воно б не висловлювалось, воно не принципово відрізняється

від примусу тим, що являє собою вплив на думку, погляди, поведінку людей, за якого вони мають можливість вчиняти за своїм розсудом, мають свободу волі, можуть усвідомлено і критично оцінювати доводи, погоджуватись, або не погоджуватись з ними. На відміну від цього примус, або маніпуляція, завжди передбачає наявність насильства, обмеження свободи волі, жорстокий контроль та управління діями і вчинками людей [9, с. 47].

Для максими провідною стратегією є спонукання до дії. Вона реалізується відповідними тактиками (переконання, констатації, аргументації, погрози, інформування, зосередження уваги, емотивності/ експресивності, провокування, введення до проблеми, самопрезентації, презентації тощо). Слід сказати, наш практичний матеріал показує, що у дискурсивному фрагменті релігійного дискурсу можемо виокремити не одну, а декілька тактик, де є одна провідною, а інші – супроводжувальними. Розглянемо наступні приклади.

Тактика прогнозування майбутнього

(3) *Jerusalem, Jerusalem, das da tötet die Propheten und steinigt, die zu ihm gesandt sind! Wie oft habe deine Kinder versammeln wollen wie eine Henne ihre Brut unter die Flügel, und ihr habt nicht gewollt! Siehe, euer Haus wird euch überlassen. Ich sage euch aber: Ihr werdet mich nicht sehen, bis es geschieht, dass ihr sprecht: "Gepriesen sei, der da kommt im Namen des Herrn!"*

(Das Neue Testament, Lukas 14:34-35)

(4) *Dies aber erkennt: Wenn der Hausherr gewusst hätte, zu welcher Stunde der Dieb kommen würde, so hätte er gewacht und nicht erlaubt, dass sein Haus durchgraben würde. Auch ihr, seid bereit! Denn der Sohn des Menschen kommt in der Stunde, da ihr es nicht meint.*

(Das Neue Testament, Lukas 12:39-40)

Приклади максим, котрі реалізують тактику прогнозування майбутнього, містять форму майбутнього часу (приклад 3) та підрядні речення нереальної умови (приклад 4), які і реалізують цю тактику. У прикладі 4 підрядні речення містять припущення, форму майбутнього часу замінено презенсом. Наявність імперативу посилює емотивність висловлення, що є характерним маркером ораторського стилю та проповіді.

Тактика інформування

- (5) *Und die Volksmengen fragten ihn und sprachen: was sollen wir denn tun? Er aber antwortete und sprach zu ihnen: Wer zwei Unterkleider hat, teile dem mit, der keins hat; und wer Speise hat, tue ebenso! Es kamen aber auch Zöllner, um getauft zu werden; und sie sprachen zu ihm: Lehrer, was sollen wir tun? Er aber sprach zu ihnen: Fordert nicht mehr, als euch bestimmt ist!* (Das Neue Testament, Lukas 4:10-13)

Тактика інформування ілюструє синтаксичну послідовність: <fragten ihn> → <antwortete und sprach zu ihnen>, а також імперативну форму дієслова у відповідь на запитання <was sollen wir tun?>

- (6) *Niemand aber, der eine Lampe angezündet hat, bedeckt sie mit einem Gefäß oder stellt sie unter ein Bett, sondern er stellt sie auf ein Lampengestell, damit die Hereinkommenden das Licht sehen. Denn es ist nichts verborgen, was nicht offenbar werden wird, auch ist nichts geheim, was nicht bekannt wird und ans Licht kommt.* (Das Neue Testament, Lukas 8:16-17)

Завдяки сполучнику *sondern* та підрядному реченню цілі визначається інформативність (+ пояснення), а також паралелізм *nichts verborgen* → *was nicht offenbar werden will*, *nichts geheim* → *was nicht bekannt wird*.

Тактика самопрезентації/ презентації

- (7) *Kommt her zu mir, alle ihr Müheseligen und Beladenen! Und ich werde euch Ruhe geben. Nehmt auf euch mein Joch, und lernt von mir! Denn ich bin sanftmütig und von Herzen demütig, und ihr werdet Ruhe finden für eure Seelen.* (Das Neue Testament, Matthäus 11:28-30)

Заклик прийти до Христа (заклик самим Христом) всім тим, хто обтяжений та зморений, та вчитися від нього, підсилений підрядним реченням причини (*denn ich bin sanftmütig und von Herzen demütig*), бо він покірний та сумирний, та знайти спокій для душ є елемент позитивної самопрезентації. Маркером цієї стратегії слугує також особовий займенник першої особи однини.

- (8) *Sie sprachen nun zu ihm: Wer bist du? Damit wir Antwort geben denen, die uns gesandt haben. Was sagst du von dir selbst? Er sprach: Ich bin Stimme eines Rufenden in der Wüste: Macht*

gerade den Weg des Herr, wie Jesaja, der Prophet, gesagt hat. (Das Neue Testament, Johannes 1:22-23)

Самопрезентація <Ich bin Stimme eines Rufenden in der Wüste>, котра є метаметафорою посилюється порівнянням <wie Jesaja> та поясненням <der Prophet>, котрий наказав дати дорогу Господу.

- (9) *Während er noch redete, siehe, da überschattete sie eine lichte Wolk, und siehe, eine Stimme kam aus der Wolke, welche sprach: Dieser ist mein geliebter Sohn, an dem ich Wohlgefallen gefunden habe. Ihn hört!* (Das Neue Testament, Matthäus 17:5)

Анафоричний повтор імперативної форми <siehe> спонукає подивитися на небо, де відбувається презентація Богом своєї дитини <mein geliebter Sohn> (саме позитивна презентація), котрого ми повинні слухати.

Тактика аргументації

- (10) *Johannes aber antwortete und sprach: Meister, wir sahen jemand Dämonen austreiben in deinem Namen, und wir wehrten ihm, weil er dir nicht mit uns nachfolgt! Und Jesus sprach zu ihm: Wehrt nicht! Denn wer nicht gegen euch ist, ist für euch!* (Das Neue Testament, Lukas 9:49-50)
- (11) *Wer mich hasst, hasst auch meinen Vater. Wenn ich nicht die Werke unter ihnen getan hätte, die kein einander getan hat, so hätten sie keine Sünde; jetzt aber haben sie sie gesehen und doch sowohl mich als auch meinen Vater gehasst. Aber dies geschieht, damit das Wort erfüllt wurde, dass in ihren Gesetz geschrieben steht: "Sie haben mich ohne Ursache gehasst"* (Das Neue Testament, Johannes 16:23-25)

У аргументі, котрий підкріплений засновками, їх може бути декілька. Розрізняють невід'ємні (семантичні) та відповідні (прагматичні) засновки. Оскільки аргументативний текст базується на міркуванні, то він повинен відповідати принципу дедуктивної валідності, що і бачимо з попередніх прикладів тактики аргументації. Приклад 10 пояснює засновок каузальним реченням зі сполучником *denn* (+ підрядне підметове речення), приклад 11 містить підрядне речення мети <damit das Wort erfüllt wurde>, підрядне речення умови, має посилення словами прецедентної особистості

<in ihren Gesetz geschrieben steht>, що розуміємо як еталон.

Тактика переконання

(11) *Wer aber unter euch kann mit Sorgen seiner Lebenslänge eine Elle zusetzen? Wenn ihr nun auch das Geringste nicht könnt, warum seid ihr um das übrige besorgt? Betrachtet die Lilien, wie sie wachsen; sie mühen sich nicht und spinnen auch nicht. Ich sage euch aber, selbst Salomo in all seiner Herrlichkeit war nicht bekleidet wie eine von ihnen. (Das Neue Testament, Lukas 12:25-27)*

Приклад ілюструє переконання без експліцитних маркерів каузальності, а наказовим способом, котрий супроводжується поясненням <sie mühen sich nicht und spinnen auch nicht>, також переконання актуалізується через прецедентну особистість (Salomo), її зовнішній вигляд.

(12) *Die Frau hat Traurigkeit, wenn sie gebiert, weil ihre Stunde gekommen ist; wenn sie aber das Kind geboren hat, gedenkt sie nicht mehr der Bedrängnis um der Freude willen, dass ein Mensch in die Welt geboren ist. Auch ihr habt jetzt zwar Traurigkeit; aber ich werde euch wiedersehen, und euer Herz wird sich freuen, und eure Freude nimmt niemand von euch. (Das Neue Testament, Johannes 17:21-22)*

Тактика переконання тісно переплетена з тактикою аргументації та прогнозування майбутнього. Анафоричний повтор <und> та майбутній час з експозитивом переконують, що прийде радість, котру ніхто не зможе відібрати.

Тактика констатації

(13) *Wer Vater oder Mutter mehrliebt als mich, ist meiner nicht würdig; und wer Sohn oder Tochter nicht mehrliebt als mich, ist meiner nicht würdig; und wer nicht sein Kreuz aufnimmt und mir nachfolgt, ist meiner nicht würdig. Wer sein Leben findet, wird es verlieren, und wer sein Leben verliert um meinetwillen, wird es finden. (Das Neue Testament, Matthäus 10:37-39)*

(14) *Und er steckte seine Hand aus über seine Jünger und sprach: Siehe da, meine Mutter und meine Brüder! Denn wer den Willen meines Vaters tut, der in den Himmeln ist, der ist mein Bruder und meine Schwester und meine Mutter. (Das Neue Testament, Matthäus 12:49-50)*

<ist meiner nicht würdig> – посилення експресивності завдяки епіфоричному повтору та підметовому підрядному реченні, котре повторюється п'ять разів (приклад 13). <meine Mutter und meine Brüder>, <mein Bruder und meine Schwester und meine Mutter> (приклад 14) виступають у функції презентації, оскільки імператив нам вказує на це, а також посилює констатацію дейксис <da> та <wer> → <der>.

Тактика емотивності/експресивності

(15) *Er sprach aber auch zu den Volksmengen: Wenn ihr eine Wolke von Westen aufsteigen seht, so sagt ihr sogleich: Ein Regenguss kommt. Und es geschieht so. Und wenn <ihr> den Südwind wehen seht, so sagt ihr: Es wird Hitze geben. Und es geschieht. Heuchler! Das Aussehen der Erde und des Himmels wisst ihr zu beurteilen. Wie aber kommt es, dass ihr diese Zeit nicht zu beurteilen wisst? (Das Neue Testament, Lukas 12:54-57)*

(16) *Otternblut! Wie könnt ihr Gutes reden, da ihr böse seid? Denn aus der Fülle des Herzens redet der Mund. (Das Neue Testament, Matthäus 12:34)*

У цих прикладах можна сказати про «мовленеву агресію» (за К.Ф. Седовим), цілеспрямовану комунікативну дію, котра орієнтована на те, щоб визвати негативний емоційно-психологічний стан у об'єкта мовленнєвої дії та спонукати його до роздуму/ дії. Спостерігаємо експлікацію емоційного компонента <Heuchler>, <Otternblut>, котрий не сам по собі вживається, а має наведення доказів або пояснень після себе. Типовим для наведеної тактики є вживання інвективної лексики.

Тактика погрози

(17) *Denn Gott hat gesagt: "Ehre den Vater und die Mutter!" Und „Wer Vater oder Mutter flucht, soll des Todes sterben“. (Das Neue Testament, Matthäus, 15:4)*

(18) *Und wenn jemand euch nicht aufnehmen noch eure Worte hören wird – geht hinaus aus jedem Haus oder jener Stadt, und schüttelt den Staub von euren Füßen. Wahrlich, ich sage euch, es wird dem Land von Sodom und Gomorra erträglicher ergehen, am Tag des Gerichtes als jener Stadt. (Das Neue Testament, Matthäus, 10:14-15)*

Тактика погрози виражається за допомогою такого лексичного маркеру, як *< soll des Todes sterben >*, *< Sodom und Gomorra >* завдяки експозитиву та порівнянню с прецедентним феноменом, у прикладі 18 можемо спостерігати альтернативу *< wenn jemand euch nicht aufnehmen noch eure Worte hören wird – geht hinaus aus jedem Haus oder jener Stadt, und schüttelt den Staub von euren Füßen >*.

Таким чином, німецькомовна максима є окремим мовленнєвим жанром, який вживається у гіпержанрі проповідь та є центральним у релігійному дискурсі відповідно основній інтенції комунікантів. Провідною стратегією максими у релігійному дискурсі є стратегія спонування до дії, котра реалізується відповідними тактиками, а тактики – відповідно мовними засобами, а саме: підрядними реченнями, інвективною лексикою, анафоричними повторами тощо.

Перспективою нашого дослідження є вивчення публіцистичного дискурсу та функціонування у ньому максимум німецьких прецедентних особистостей, з'ясування комунікативних стратегій і тактик у цьому дискурсі, а також мовних засобів, якими ці стратегії і тактики реалізуються.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арнольд І.В. Стилистика современного английского языка / И.В. Арнольд // Иностран. языки ; [3-е изд.]. – М. : Просвещение, 1990. – 301 с. 2. Бацевич Ф.С. Основы коммуникативной лингвистики : учебник / Ф.С. Бацевич языки ; [2-ге вид., доп.]. – К. : ВЦ «Академія», 2009. – 376 с. 3. Безугла Л.Р. Вербалізація імпліцитних смислів у німецькомовному діалогічному дискурсі : монографія / Л.Р. Безугла. – Харків : ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2007. – 332 с. 4. Иссерс О.С. Коммуникативные стратегии и тактики русской речи / О.С. Иссерс. – Омск : Изд-во Омск. гос. ун-та, 1999. – 284 с. 5. Карасик В.И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / В.И. Карасик. – Москва : Гнозис, 2004. – 390 с. 6. Лотман Ю.М. Лекции по структуральной поэтике / Ю.М. Лотман // Ю.М. Лотман и тартуско-московская семиотическая школа ; [сост. А.Д. Кошелев]. – М. : Гнозис, 1994. – 560 с. 7. Мечковская Н.Б. Язык и религия : пособие для студентов гуманитар. вузов / Н.Б. Мечковская. – М. : Агенство «Фаир», 1998 – 352 с. 8. Оніщенко Н.А. Ептоніми з компонентом – вербалізатором концепту ЛЮДИНА як жанр філософського дискурсу /

Н.А. Оніщенко // Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна. – 2013. – № 1071. – С. 31–38. 9. Салахова А.Г.-Б. Речевые стратегии и средства их реализации в современных христианских немецкоязычных проповедях : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки» / А.Г.-Б. – Уфа, 2006. – 23 с. [Электронный ресурс] – Режим доступа : <http://www.disscat.com/content/rechevye-strategii-i-sredstva-ikh-realizatsii-v-sovremennykh-khristianskikh-nemetskoazychny>. 10. Седов К.Ф. О жанровой природе дискурсивного мышления языковой личности / К.Ф. Седов // Жанры речи : сб. науч. статей. Саратов, 1999. – С. 14–18. 11. Сковородников А.П. О необходимости разграничения понятий «риторический прием», «стилистическая фигура», «речевая тактика», «речевой жанр» в практике терминологической лексикографии / А.П. Сковородников // Риторика-Лингвистика. Вып. 5 : сб. статей. – Смоленск : СГПУ, 2004. – С. 5–11. 12. Труфанова И.В. О разграничении понятий: речевой акт, речевой жанр, речевая стратегия, речевая тактика / И.В. Труфанова // Филологические науки. – 2001. – № 3. – С. 56–65. 13. Фролова І.Є. Стратегія конфронтації в англomовному дискурсі : монографія / І.Є. Фролова. – Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2009. – 344 с. 14. Шевченко І.С. Дискурс як мисленнєво-комунікативна діяльність / І.С. Шевченко, О.І. Морозова // Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен : кол. монографія ; [під ред. І.С. Шевченко]. – Х. : Константа, 2005. – С. 21–28. 15. Шейгал Е.И. Семиотика политического дискурса : монографія / Е.И. Шейгал. – Волгоград : Перемена, 2000. – 367 с. 16. Шиляева Т.В. Коммуникативные стратегии в тексте англоязычной христианской проповеди / Т.В. Шиляева // Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна. – 2011. – № 972. – С. 74–80. 17. Шиляева Т.В. Оцінка в англomовному релігійному дискурсі / Т.В. Шиляева // Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна. – 2011. – № 897. – С. 159–163.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

18. Das Neue Testament /Das Neue Testament. – Режим доступа : <http://www.gott-und-christus.de/download/GreberNTs>

REFERENCES

Arnol'd, I.V. (1990). *Stilistika sovremennogo anglijskogo jazyka [Stylistics of modern English]*. Moscow: Foreign Languages Publ. (in Russian)

- Batsevych, F.S. (2009). *Osnovy komunikatyvnoyi linhvistyky [Basics of communicative linguistics]*. Kyiv: Akademiya. (in Ukrainian)
- Bezuhla, L.R. (2007). *Verbalizatsiya implitsytnykh smysliv u nimets'komovnomu dialohichnomu dyskursi [Verbalization of implicative meanings in German discourse]*. Kharkiv: KhNU im. V.N. Karazina. (in Ukrainian)
- Das Neue Testament*. Available at: <http://www.gott-und-christus.de/download/GreberNTs>
- Frolova, I.Y. (2009). *Stratehiya konfrontatsiyi v anhlomovnomu dyskursi [Confrontation strategy in English discourse]*. Kharkiv: KhNU im. V.N. Karazina. (in Ukrainian)
- Issers, O.S. (2008). *Kommunikativnye strategii i taktiki russkoj rechi [Communicative strategies and tactics of Russian speech]*. Moscow: LKI Publ. (in Russian)
- Karasik, V.I. (2004). *Jazykovej krug: lichnost', koncepty, diskurs [Linguistic range : individual, concept, discourse]*. Moscow: Gnozis Publ. (in Russian)
- Lotman, J.M. (1994). *Lekcii po struktural'noj pojetike [Lectures of structural Poetics]*. Moscow: Gnozis Publ. (in Russian)
- Mechkovskaja, N.B. (1998). *Jazik i religija [Language and religion]*. Moscow: Fair Publ. (in Russian)
- Onishchenko, N.A. (2013). Eptonimy z komponentom – verbalizatorom kontseptu LYUDYNA yak zhanr filosof's'koho dyskursu [German Eponyms verbalizing the concept HUMAN BEING as a genre of the philosophical discourse]. *Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho universytetu imeni V.N. Karazina – V.N. Karazin National Univ. Messenger*, 1071, 31-38. (in Ukrainian)
- Salahova, A.G.-B. (2006). *Rechevyje strategii i sredstva ih realizacii v sovremennyh hristianski nemeckojazychnyh propovedjah. Avtoref. diss. kand. filol. nauk [Speech strategies and their tools of realization in the modern Christian sermons. Thesis PhD diss.]*. Available at: <http://www.dissercat.com> (in Russian)
- Sedov, K.F. (1999). O zhanrovoj prirode diskursivnogo myshlenija jazykovej lichnosti [About genre character of linguistic identity in discourse]. *Zhanry rechi – Speech genre*, 2, 14-28 (in Russian)
- Shejgal, E.I. (2000). *Semiotika politicheskogo diskursa [Semiotics of political discourse]*. Volgograd: Peremena Publ. (in Russian)
- Shevchenko, I.S., and Morozova, O.I (2005). *Dyskurs yak myslennyjevo-komunikatyvna diyal'nist' [Discourse as cognitive communicative activity]*. 21-28. (in Russian)
- Shiljaeva, T.V. (2011). Komunikativnye strategii v tekste anglojazyčnoj hristianskoj propovedi [Communicative strategies in the text of English Christian Sermon]. *Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho universytetu imeni V.N. Karazina – V.N. Karazin National Univ. Messenger*, 972, 74-80. (in Russian)
- Shylyajeva, T.V. (2011). Otsinka v anhlomovnomu relihiynomu dyskursi [Evaluation in the English religious discourse]. *Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho universytetu imeni V.N. Karazina – V.N. Karazin National Univ. Messenger*, 897, 159-163. (in Ukrainian)
- Skovorodnikov, A.P. (2004). O neobhodimosti razgranichenija ponjatij «ritoricheskij priem», «stilisticheskaja figura», «rehevaja taktika», «rechevoj zhanr» v pratike terminologicheskoi leksikografii [About differentiation of „rhetorical techniques”, „stylistic figure”, „speech tactic”, „speech genre” in a terminological practice of lexicography] *Ritorika-Lingvistika – Rhetoric-Linguistics*, 5, 5-11 (in Russian)
- Trufanova, I.V. (2001) O razgranichenii ponjatij: rechevoj akt, rechevoj zhanr, rehevaja strategija, rehevaja taktika [About differential features of speech act, speech genre, speech strategy, speech tactics]. *Filologicheskie nauki – Philological Science*, 3, 56-65 (in Russian)